

M. 6138 : 1-19.
ACC. N:R.

Landskap: *Småland.* Upptecknat av: *Carl Viking.*
Härad: *Uppvidinge.* Adress: *Furåkra, ^m Kråksmåla.*
Socken: *Ålgård.* Berättat av: *Emkau Susanna Erlandsdotter.*
Uppteckningsår: *1939.* Född år *1800.* i *Ålgård socken.*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vol. I. *Uppteckningen rör*

Tryckogrim m. m. S. - 1-19. (H. C. 13.)

ACC. N:R. ^{M.}6138 : 1.

Landskap: Småland.

Härad: Uppvidinge.

Socken: Ålgård,

Uppteckningsår: 1939.

Upptecknat av: Carl Viking.

Adress: Turåkra, Kråksmåla.

Berättat av: Susanna Erlandsdatter.

Född år 1800, i Ålgårdssocken.

1
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Den gamla sagoberätterskan var min mormor!.
Föddmyrsmatten 1800. i Hageskruv, Ålgårdssocken,
Kronobergs-län. Död 1876. i Frölke, sammanskrift.
Sin krafts dagar var han handhusten, men blev
rätt tidigt enke. Han var utrustad med ett ovan-
ligt minne; och han var på sin tid en sagobe-
rätterska, som jag icke träffat maken till. Obs!
Enkattiden var för henne synnerligen tung men
han bibehållit alltid sitt glada lynne. Han för-
sörjde sig med vävning och stumpstickning
och sålde sinna alster i bygderna; då hörde han
berättas väldigt många sägner på sina vand-
ringar. Vid hennes död var jag 22 år; men hennes
sägner fortleva; han talade fortfarande Söd.

Skriv endast på denna sida!

M. 6138 : 2.
ACC. N:R.

Landskap: Småland,
Härad: Uppvidinge,
Socken: Alghult.
Uppteckningsår: 1939.

Upptecknat av: Carl Viking,
Adress: Furåkra, Kråksmåla.
Berättat av: Susanna Erlandsdotter,
Född år 1800. i Alghults socken.

2
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

- 1.) Jag känner till ett övernaturligt väsen (2.
som förbindes med kyrkan.
- 2.) Den vanliga benämningen på detta väsen
vara av våra orters gamla "Kyrkogrim", de
yngre släktena har oss veta inget därom.
- 3.) "Kyrkogrimmen" uppträder i den skepnad oss!
som det djuret var, som grovs mer levande
då kyrkan byggdes. Det mer grovs i kyrkans
grund och blev en "Kyrkogrim".
- 4.) Detta väsen sade visa sig natttid om t.ex.
frölgobbar eller heter komma för att spåla
griftgårdstjod eller av de dödas ben eller
frå från mulnade likkistor eller tänkte
göra något ofog vid kyrka eller griftgård.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N: **6138** :3

Landskap: *Småland.*

Härad: *Uppvidinge.*

Socken: *Älgshult.*

Uppteckningsår: *1939.*

Upptecknat av: *Carl Viking*

Adress: *Turåkra, Kråksmåla.*

Berättat av: *Susanna Erlandsdotter,*

Född år *1800* i *Älgshults socken.*

3
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Obs! Men förövaren kunde ungå "Kyrkogrimmen"^(3.) om han blott ej såg sig tillbaka, så han lämnade griftgården, men glände han sig och såg tillbaka när han skulle lämna griftgården, "Så då to Kyrkogrimmen & kastade honom över ringmuren (= griftgårdsmuren,) & han brötk å sej armar & ben, ja han kunne närpå ää å osslingen, sam gjore ohell." Obs! Men hade fridsföraren hunnit utånför kyrkogården, sen hade "Grimmen" ingen makt äver honom. Men vora tjurar, sam skula "Körksölver utsatta för samma elände ässä så sej behakes inna di va utom muren."

Skriv endast på denna sida!

M. 6138 : 4.
ACC. N:R.

Landskap: Småland.

Härad: Uppvidinge.

Socken: Ålgård.

Uppteckningsår: 1939.

Upptecknat av: Carl Viking.

Adress: Furåka, Kråksnåla.

Berättat av: Susanna Erlaunddotter.

Född år 1800 i Ålgårdssocken.

4
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5.) "Kyrkogrimen" håller till dels i kyrkan och dels på kyrkogården, han sadet bo på "Kyrkollänningen", s. v. s. kyrkavinduen. Utanför kyrkogården veta vi ej att "Kyrkogrimen" vistas.

6.) "Kyrkogrimens" uppgift sadet vara att i all skydda kyrkan och kyrkogård för inkräktare. Nu det föregående i uppteckningarna veta vi att det är mycket farligt att möta honom om man går till kyrkan nattetid för att där eller på de dödas gård göra ofog, kommer man dit i lövliga syften så har man ej alls ont av honom. Obs! Mormor hade en bröder 20 år äldre än hon. Han hette Petter Skruv och tjände soldat för

ACC. N:R. M. 6138 : 5.

Landskap: Småland.

Härad: Uppvidinge

Socken: Älgshult.

Uppteckningsår: 1939.

Upptecknat av: Carl Kihing,

Adress: Furåkra, Kråksmåla.

Berättat av: Susanna Eklandsdotter,

Född år 1800. i Älgshultssocken.

5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kageskruv i Älgshultssocken och hade tillhört ^(5.) s. m.
"Lantvärnet," som 18-åring i Finska kriget omkring 1809.
Skruv blev korporal. När han en gång återvände
till hemmet från ett exercismöte kom han på
natten förbi Lunkunda kyrkogård, Uppvidinge
härad, Kronobergslän. Skruv var mycket fört
och bad att en hund på maten få vila på
den gröna vallen på kyrkogårdsmurens insida,
men bad tillika att "kyrkogrim" skulle vara vän-
lig väcka honom kl: 2. på morgonen. Skruv
sannade och "sov så gott, så ja allri sov tillräck-
sade han, men precis kl. 2. kände han en lätt
stöt i högra sidan, så han vaknade, han steg
sprax upp, tackade och gick vidare mot hemmet.

Skriv endast på denna sida!

M. 6138 : 6
ACC. N:R

Landskap: Småland.

Härad: Uppviding.

Socken: Elghult.

Uppteckningsår: 1939.

Upptecknat av: Carl Viking.

Adress: Furåkra, 2 Präksmåla.

Berättat av: Susanna Örlandsdotter.

Född år 1800. i Elghults socken.

6
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7.) Genom min mormors utsagor vet jag hur "kyr-
kogrim" upprätt. I den mycket äldre folk-
från rädde den vidskepliga föreställningen,
att när en kyrka skulle byggas, så skulle det
första djur man fann under det man gick
att uppröja kyrkplan, fångas och begravas
levande i kyrkogrundens östra gavel. Obs! Kyr-
korna byggdes så att ena gaveln vette åt Ös-
ter och den andre åt väster. Nu detta djur blev
sedan det skyddsväsen det, som hette "kyrko-
grim."

8.) Det finnes en berättelse från våra orter om "kyr-
kogrim." I första hälften av 1800-talet bodde
på Ydeboås gård i Elghults socken en prästka-

ACC. N:R. *N:o* 6138 : 7

Landskap: *Småland.*

Upptecknat av: *Carl Viking*

Härad: *Uppsviding.*

Adress: *Furåkra, 2 Kråksmåla,*

Socken: *Älgåsa.*

Berättat av: *Marna Erlandsdotter,*

Uppteckningsår: *1919.*

Född år *1800.* i *Älgåsa socken.*

7
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ring som hette "Rusnan." Han gick till Älgåsa
griftgård för att stjäla jord ur en öppnad
grav och skulle med jorden baka små brödar för
"skervan." (= Engelska kjuken.) Det var en dimmig
höstnatt. När han var på järngallret vid
porten, så tyckte han att någon gick vid den
öppnade graven. Han såg tillbaka i den
från att det var Södgrävaren, som lurat
på henne; men i ett vipp kände han, som en
kalla kalvaben plockade henne i nacken och drog
de henne utanför gallret. Han blev för alltid så
styp i nacken, att han som tillförne ej förmådde
vräda på halsen.

Och! En andra person, som råkat illa ut för

M 6138 : 8
ACC. N:R.

Landskap: Småland.

Härad: Uppvidinge.

Socken: Ålgård.

Uppteckningsår: 1939.

Upptecknat av: Carl Viking

Adress: Furåkra, Kråksmåla.

Berättat av: Susanna Erlandsdotter

Född år 1800 i Ålgårdssocken.

8
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

"Kyrkogrim" var den vederstyggliga Heran "Spinkor-
nica." Han bodde i en liten stuga vid "Spinkabac-
karna" invid Kalmars-Eksjö-Landsvägen i Kråks-
måla socken, Handbörds härad i Kalmars-län. Det
var vidskepligt folk i Ålgård och Kråksmå-
la socknar, som "Lit Spink-Sunica till." En
natt omkring 1870 hade han varit och stulit ett
ben vid en öppnad grav. Sprax innan han kom-
nade griftegården. Hörde han ett kraffsande uppe
i klockstapelbå, det var i Kråksmåla griftegård.
Sunica såg tillbaka. Sprax vart det, som en
stor, svart hund lagt framfalletterna om hal-
sen på mej, för han kändes liden & kall, & han
slängde mej över muren som en vante, &

Skriv endast på denna sida!

M. 6138 : 9
ACC. N:R.

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Carl Veking.

Härad: Uppvidinge.

Adress: Furåkra, Kråksmåla.

Socken: Sölghult.

Berättat av: Susanna Orlandsdotter.

Uppteckningsår: 1939.

Född år 1900. i Sölghults socken.

9
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ja slo i väjen, så benet stänk å på mej." Setta
och mera sär till hade han bekant för prästen
på sin dödsbädd, "För si fulketa förmåde inte
dö må så mycke synd på samvetet kan tänka"
Obs! Med det stulna benet skulle han "Vita en
grubblig Urbänna-(Siarré) på en bande, som
traddes förprollat kor för grannarna i byn
Fröseke i Sölghults socken."

9.) Det fanns särskild fro om den förste, som be-
gravs å den nya kyrkogården eller och om
den förste, som döptes i den nya kyrkan.
Obs! Noga! "Hade man försummat att gräva
ner förut bemälda djur, så fanns där ingen
"kyrkogrim". Var det ett lik, som först begravs,

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Carl Viking.

Härad: Uppvidinge.

Adress: Furåkra, "Kråksmåla.

Socken: Klghult.

Berättat av: Susanna Erlandsdotter.

Uppteckningsår: 1939.

Född år 1800. i Klghultsacken.

så blev det "kyrkogrim", men var det ett barn,^{10.}
som först döptes, "då gick det efter sin död
gå kyrkogrim."

- 10.) Namnet "Helhästen" är icke känt hos oss.
Men "Födshästen" i samband med Bensang-
elriddaren", det talade mormor och flera
gamla om. När det snart blev krig eller
Koleran utbröt, så fanns i åldrig tid dam
som mött en ryttare ridande på en bro-
kot, vilfäckig häst. Ryttaren var klädd i en
lång vid kappa och skylde den höga hä-
gen nästan huvudet, men såg man när-
mare på ryttaren, så märkte man att
han bar "dödskele och tamma ögonhålor."

N. 6138 : 11.
ACC. N:R.

Landskap: Småland.

Härad: Uppvidinge.

Socken: Ålgö.

Uppteckningsår: 1939.

Upptecknat av: Carl Vikberg

Adress: Furåkra, 7/8 Bråksmåla.

Berättat av: Susanna Örlundsdotter

Född år 1800 i Ålgö socken.

11
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Mormor talade om en annan stor, svart ^(11.)
häst, som kunde synas vid kyrkan mitt i
juleatten. Det fanns i hennes ungdom en och
annan djärn karl, som hadde för sed att mitt
i den 11. natten gå till kyrkogården för att få
se synen om vad ske skulle till det kom-
mande året och även lära sig bliva "kloka".
Så kom där, när dom skulle gå ut på kyrka-
gården, en stor, svart, häst, och han hade en
eldbränd i gapet och öjerna lyst som eld.
Så skulle den, som gick vara kvick & slita till
sig brännen, som hästen gavilligt lemnade.
På brännen, som blott lycktes brunnit, var många
hemliga tecken, som endast den djärve kunde

ACC. N:R.

N. 6138:12

Landskap: Småland.

Härad: Elfsvidinge.

Socken: Ålgö.

Uppteckningsår: 1939.

Upptecknat av: Carl Vikberg

Adress: Furåkra, Kråksmåla.

Berättat av: Susanna Örlandsdatter

Född år 1800. i Ålgösocken.

12

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

uppyda, varav han blev mäktig vis och klok. (12.)
 Själv hörde jag bekräftelse därpå för 24 år sedan
 på midrammarafton i Kråksmåla, Ålgösocken.
 Sjävarande kyrkoherden i Ålgö kette Carl M-
 fred Ljungqvist och var kommen till oss från
 socknarna Hornaryd och Srev i Kronobergslän.
 Han hade vigd i äktenskap en lantbrukare och en
 lantbrukardotter. Under det vi aväta Bröl-
 lopsmiddagen berättade kyrkoherden om per-
 soner som gått så på juldagen i avse-
 mällda Hornaryd och Srev. Kyrkoherde Lj-
 ungqvist dog i Ålgö 1926.
 11.) Det har funnits i orten hos oss särskild be-
 om kyrkotuppen på tornspiran eller och på

Skriv endast på denna sida!

ACC. N.R. M. 6138:13.

Landskap: Småland.

Härad: Uppvidinge.

Socken: Blighult.

Uppteckningsår: 1939.

Upptecknat av: Carl Viking.

Adress: Furåkra, "Präkställe.

Berättat av: Rosanna Erlandsdotter.

Född år 1800 i Blighults socken.

13
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

klockstapelns spira. Obs! I gammal tid trod-
de våra Fäder att Hexor redde till "Blåkulla"
"Skärtorsdagsmatten" på ungskvaster, brödspe-
dar m.m. "I" Blåkulla hade Djävulen åt Hexor-
na ställt till ett stort gästabud, så dom fingo
äta, sypa och kora tillsammans med var sin
Smådjävul. Så fingo dom lära alla sorters
frolskanser. Men kyrkan är "Herrens hus" & den
rår inte Djävulskanser på. Särfor när hexor-
orna redde på sina besynnerliga hästar över kyr-
kor och kyrkogårdar, så måste dom se opp mot
skyn, för råga dom merat, "Så då fästnade dom
på kyrktoppen och fingo ritta där, som ett pe-
lacker tills man ringde samman H. Långfredag.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. ^M6138:14

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Carl Vikberg

Härad: Uppvidinge.

Adress: Furåkra, Bråksmåla.

Socken: Ålgö.

Berättat av: Susanna Erlandsdotter.

Uppteckningsår: 1939.

Född år 1800. i Ålgö-socken.

14

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

så unga dam blygas för folket, som var vid¹⁴
kyrkan, och deras frölsdam var amintet till
nästkommande "Skärtorsdag."

12.) Att ett djur levande skulle mergravas då kyrka
byggdes, skall i följande berättelse bekräftas och
är det redan meddelat i uppteckningarna. Att
en människa levande mergravas vid kyrka-
bygge veta vi ej. Att pengars inmurats i östra ge-
velns hörnsken vid kyrkobygge veta vi. När nu-
varande Ålgökyrka ären 1805-1806 bygg-
des, så medlades i en kopparask 1. mynt av
varje sort, som då förekom under Gustaf
4:de Adolfs regering, på ovan bemälda plattor.
När följer ovan utlovade berättelse. När Ålgö-

Skriv endast på denna sida!

M. 6138 : 15
ACC. N.R.

Landskap: Småland.

Härad: Alpsvidinge.

Socken: Ålgårds.

Uppteckningsår: 1939.

Upptecknat av: Carl Vikberg.

Adress: Furåkra, "Kråksmåla."

Berättat av: Susanna Örlandsdotter.

Född år 1800. i Ålgårdssocken.

15
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hults första kyrka byggdes åren 1173-1174, så⁽¹⁵⁾ säk-
ke man först bygga den på "Kohultslätt" i sock-
nen. Men vad som byggdes på dagarna det mer-
kts på nätterna, ty man hade råkat bygga
över en s.k. "Vättväg". Mormor sade även att
"vättar" vora små andevarelser, som bodde
i jorden. Samt vora till utseende, som män-
skor och förde samma levnad, men knapp en an-
länga, trots de vora så små kunde insett den
starkaste karl, av vårt folk, "På för en öfve
å en Vätte, förri, då föll han som en skoppa".
När det insett gick att bygga kyrkan på Ka-
hultslätt, så vände man sig till en "klok
kåring" för att få råd. Han sade att "Man

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. N. 6138:16.Landskap: Småland.Härad: Uppvidinge.Socken: Ålgöhus.Uppteckningsår: 1989.Upptecknat av: Carl Viking.Adress: Furåkra i Kråksmåla.Berättat av: Susanna Erlandsdotter.Född år 1800 i Ålgöhussocken.

16

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

skulle skaffa sig 2 tvillingoxar och oka. Så binda⁽¹⁶⁾
kyrkans första timmer på släp vid oket och
låta oxarna gå vart som ville, men där som
stannade skulle kyrkan byggas. Sågen efter
fann man oxarna 1/2 mil norr ut ifrån
Ålgöhuslätt. Oxarna hade släpat timret in
i en tät lövskog, som hette "Ålgöskogen".
Där var mycket gott om Ålgö. Där fann
männen en nyfödd Ålgökalv, som som fän-
gade och grov ner levandes på kyrkoplattan.
Så var Ålgökalven "kyrkogrim", och kyrkobygget
var i alla lyckat. I karistians skåp i nuvarande
kyrka finnes ett gämsjärn, som tillhört den första
kyrkau. På järnet äro Runor, som läses sålunda,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 6138:17

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Carl Vikberg

Härad: Uppvidinge.

Adress: Furåkra, Kråksmåla.

Socken: Ålgshult.

Berättat av: Susanna Örlandsdotter

Uppteckningsår: 1939.

Född år 1800 i Ålgshultssocken.

"År 1174. inhades denna lörr." Obs! Bemälda (17)
saga antalsades av flera gamla i min födelse-
by Kråksmåla, Ålgshultssocken. Här är jag född den
13/9 1874. —

13.) Man kunde ej exakt bestämma vad djur
man först mötte och lyckades fånga levan-
des, så man gick att uppräkna en blivande
kyrkogård, men det första djur man då fän-
gade det skulle levande nergrävas. Det kun-
de vara en hund, katt, häna, får o.s.v.,
men av det djuret blev då "kyrkogräv".

14.) Om det skulle ske vid grundläggningen har
jag ej hört, Obs! Men starka skäl talar för att på
var, ty djuret borde helst nergrävas under Östra

Skriv endast på denna sida!

17
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R. 6138 : 19.Landskap: Småland.Härad: Uppvidinge.Socken: Ålgö.Uppteckningsår: 1939.Upptecknat av: Earl VikingAdress: Furåkra, nr Kråkmoåla.Berättat av: Susanna ErlandsdotterFödd år 1800 i Ålgö socken.

19

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

munnor skulle leva ogifta, men de feta, lata,
 munkarna kunde ej vara utan fruntim-
 mersvällskap. Som grav sej hemliga gänger
 genom murarna & gick till Nunnorna mat-
 tid, nunnorna blevo i grosseri, men barnen
 måste efter födelsen läggas för vålden, så tog
 dom livet å de oskyldiga varelserna, & smu-
 rade i dom här och var i klostermurarna.
 S8 vid rifning av ett kloster öppnat lan-
 det fann man cirka 150 barnskelett, så
 slöt mormor för den gången sina sagnar.
 Obs! Volym II. Kampletterar volym I.

No. 6138 : 18.

ACC. Nr.

Landskap: Småland.

Upptecknat av: Carl Viking

Härad: Uppvidinge.

Adress: Turåkra, ^m Kråksmåla.

Socken: Elghult.

Berättat av: Susanna Erlandsdotter.

Uppteckningsår: 1939.

Född år 1800. i Elghults socken.

18

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gavelns ena hörnsten, eller och under altaret.

15.) Avsikten med mergravningen av det levande djuret var, att därav skulle bli en "Kyrkogrim". Obs! Inmurade pengar var avsikten att veta i vilken "kannings regeringstid" kyrkan byggdes.

16.) Vi veta ej om någon människa levande blivit inmurad i kyrka eller kloster, men att man funnit många små barnskelett i klostermurar i vårt Land, det berättade min mormor. Obs! När kanning Gustav 1ste Wasa drevit bort munkar och nunnor i Sverige, så revs klostren så småningom. Munkar &

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 6138 : 19.Landskap: Småland.Upptecknat av: Carl VihingHärad: Uppvidinge.Adress: Furåkra, nr Kråksmåla.Socken: Ålgö.Berättat av: Susanna ÖrlandsdotterUppteckningsår: 1939.Född år 1800 i Ålgö socken.

19

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

nunnor skulle leva ogifta, men de feta, lata,
munkarna kunde ej vara utan fruntim-
mersvälskap. Som grav sej hemliga gångar
genom murarna & gick till Nunnornas matka-
tid, nunnorna blevo i grosseri, men barnen
måste efter födelsen döjas för världen, så tog
dom livet i de oskyldiga varelserna, smu-
rade i dom här och var i klostermurarna,
så vid rifningen ett kloster öppnat lan-
det fann man cirka 150 barnskelett, så
slöt mormor för den gången sina sagnar.
Obs! Volym II. Kompletterar volym I.

Skriv endast på denna sida!